

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Р. Пильнік

«_____» _____ 2025 р.

Реєстраційний № _____

«_____» _____ 2025 р.

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЕРІЇ КОЛАЖНИХ КОМПОЗИЦІЙ НА
ВИЯВЛЕННЯ ЕМОЦІЙ

Кваліфікаційна робота

студентки групи ОМ-21

ступінь вищої освіти бакалавр

спеціальності 014.12 Середня освіта

(Образотворче мистецтво)

Заєць Уляни Володимирівни

Керівник: доктор філософії (PhD) з

освітніх, педагогічних наук, ст. викладач

Большаніна Ольга Валентинівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Заєць Уляна Володимирівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Уляна Заєць

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1 Огляд джерел та термінологічний апарат дослідження	7
1.2. Становлення та розвиток техніки колажу у першій половині ХХ столітті.....	10
1.3. Концепції та ідеї створення сучасного цифрового колажу	15
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЕРІЇ РОБІВ В ТЕХНІЦІ КОЛАЖУ НА ТЕМУ «ВИЯВЛЕННЯ ЕМОЦІЙ»	21
2.1. Задум та пошуки художньо-образного рішення кваліфікаційної роботи	21
2.2. Робота над створенням пошукового матеріалу	25
2.3. Поетапне виконання колажних ілюстрацій засобами цифрових технологій.....	28
Висновки до розділу 2.....	31
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	35
ДОДАТКИ	38
Додаток А	38
Додаток Б.....	45

ВСТУП

У сучасному світі мистецтво відіграє важливу роль у відображенні культурних, соціальних та емоційних аспектів життя суспільства. Особливе місце серед різноманітних видів образотворчого мистецтва займає колаж – техніка, що поєднує різні матеріали та елементи для створення цілісних композицій. Цей вид мистецтва стає інструментом для передачі складних емоційних станів, дозволяючи художникам експериментувати з формою, текстурою та змістом.

У контексті дослідження колажні композиції на тему емоцій стають унікальним засобом для виявлення внутрішнього стану автора та відображення його сприйняття світу. Також важливо зазначити, створення серії тематичних робіт відкриває можливості для аналізу емоційних проявів через взаємодію форми, кольору та фактури.

Актуальність теми полягає в поєднанні важливих аспектів розвитку сучасного мистецтва та пошуку нових методів художнього самовираження. В сучасності, мистецтво цифрового колажу стало потужним інструментом для передачі емоцій і символів. Розвиток цифрових технологій суттєво розширив можливості художників. Програмне забезпечення для створення цифрових колажів надає інструменти для експериментів із кольорами, формами й текстурами, забезпечуючи високу точність і легкість редагування. Це відкриває нові перспективи для мистецького дослідження емоцій, дозволяючи авторам поєднувати реальні та абстрактні елементи в єдину концепцію.

Питання техніки колажу висвітлюються в публікаціях І. Педан [13], М. Пономаренко [16], М. Сапко [19], Н. Удріс-Бородавко [22]. Тема цифрового мистецтва досліджувалась в працях А. Алтухова [1], С. Бердинський [2], М. Чікарькова [25], О. Шерстюк [27].

Таким чином, дослідження методики виконання серії цифрових колажних композицій на виявлення емоцій є важливим як з теоретичної, так і з практичної

точки зору. Воно сприяє розкриттю потенціалу колажного мистецтва у передачі емоцій та розширенню меж сучасного цифрового мистецтва.

Мета: дослідити особливості техніки цифрового колажу як сучасного напрямку в образотворчому мистецтві та розробити методику створення серії колажних композицій.

Для досягнення поставленої мети були окреслені наступні **завдання** дослідження:

- проаналізувати термінологічний та методологічний апарати з теми дослідження;
- розглянути історичні аспекти розвитку техніки колажу на початку XX століття;
- дослідити сучасні цифрові інструменти задіянні в практичній частині дослідження;
- обґрунтувати ідейний зміст творчої роботи;
- розробити та виконати практичну роботу у техніці колажу.

Об’єкт дослідження: серія колажних композицій на виявлення емоцій.

Предмет дослідження: історичні, стилістичні та технологічні аспекти серія колажних композицій та методика виконання художніх творів.

Методи дослідження: теоретичний (аналіз, синтез, порівняння, систематизація літератури, що досліджувалася), бібліографічний (робота з літературними джерелами); емпіричний (художньо-мистецтвознавчий аналіз, практичні знання та навички).

Практичне значення дослідження полягає в поглибленні знань про техніку створення цифрових колажних композицій, особливості їх виконання та застосування в сучасному мистецтві. Результати дослідження можуть бути корисними для викладачів мистецьких дисциплін і студентів у процесі навчання, сприяючи розвитку навичок роботи з цифровими технологіями та розширенню творчих методів художнього вираження.

Структура кваліфікаційної роботи: складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 27 позицію та 2 додатки. Основний зміст викладено на 30 сторінці. Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 49 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Огляд джерел та термінологічний апарат дослідження

На початку ХХ століття образотворче мистецтво було сферою, в якій розрив з традиції та мистецьких пошуків проявлялись найяскравіше, а саме колаж, який виникає у візуальному мистецтві тих часів, стає у подальшому одним з таких обумовлених пошуків. Саме ця техніка виявилася особливо вдалою для візуалізації нових художніх ідей і переживань доби.

Якщо визначати найбільш узагальнено, то колаж (з французької collage - наклеювання) – це художня техніка, наклеювання на певну основу матеріалів, що відрізняються від неї за кольором і фактурою. Це визначення охоплює як традиційні, так і сучасні підходи до створення колажних композицій [4].

Одним із важливих аспектів вивчення техніки колажу є аналіз її теоретичного осмислення в мистецтвознавстві. У науковій літературі ця техніка розглядається як технічний прийом в образотворчому мистецтві, що полягає у створенні мальовничих або графічних творів шляхом наклеювання на якусь основу предметів і матеріалів, які відрізняються від неї за кольором і фактурою. У дослідженні принципів колажного мислення особливу увагу варто звернути на способи організації зображення. Один із провідних підходів полягає в поєднанні контрастних елементів в одне цілісне утворення. Як зазначає М. Сапко, основним принципом колажності є організація цілого шляхом поєднання принципово різнорідних і фрагментарних елементів. Такий підхід дозволяє розглядати колаж не лише як техніку, а як концептуальний метод формування образу [19].

Однією з характерних рис техніки колажу є її гнучкість і здатність до інтерпретації наявних візуальних форм. Вона дозволяє трансформувати вже існуючі елементи, надаючи їм нового змісту та контексту. Це відкриває широкі можливості для поєднання традиційних матеріалів – таких як папір, текстиль – із сучасними, включно з цифровими зображеннями та комп'ютерною графікою. У

цьому синтезі виникає унікальне середовище, яке дає змогу не лише експериментувати з формою, але й осмислювати глибші соціокультурні явища. Таким чином, колаж сьогодні постає не тільки як форма візуального мистецтва, а як потужний інструмент осмислення реальності.

До основних понять в контексті дослідження що характеризують ключові складові художнього процесу є «композиція», «колорит», «фактура».

Щоб емоційне наповнення твору було сприйняте цілісно, важливу роль відіграє композиція як основа художньої організації. У перекладі з латинської слово «compositio» означає розміщення, упорядкування – і саме в такому значенні композиція розглядається в мистецтві як засіб впорядкування візуальних елементів відповідно до задуму автора. Вона охоплює ключові складові, такі як формат, перспектива, ритм і динаміка, що взаємодіють між собою для досягнення цілісного емоційного ефекту. Отже, композиція є не лише формальним принципом побудови, а й інструментом, що допомагає донести закладену в творі ідею та настрій [5].

У колажуванні формат впливає на загальне сприйняття твору, задаючи рамки для розміщення елементів. Вибір горизонтального чи вертикального формату, а також його масштаб (від невеликих листів до великих панно), визначає характер і масштабність композиції, акцентуючи увагу на її деталях або загальному образі. Динаміка відображає характер руху та взаємодії елементів у межах композиції. А перспектива, у свою чергу забезпечує ілюзію простору та глибини.

За визначення даним дослідницею О. Половна-Васильєва, фактура – це характер поверхні: гладенька, рельєфна, шорстка. Фактурні показники несуть в собі певні риси композиційних засобів [15]. Фактура поверхні завершує композицію, надаючи їй завершеності та виразності. У графіці фактура використовується рідше, поступаючись місцем текстурі – видимому рисунку поверхні, такому як текстура деревини, тканини чи мармуру. У певних випадках саме текстура стає визначальною естетичною характеристикою твору, формуючи його унікальність.

Колажування часто використовує принцип трансформації через фрагментацію, переосмислення або комбінацію об'єктів. Художники розрізають, накладають та переплітають частини різних матеріалів, змінюючи їхнє початкове значення і створюючи нові композиційні форми. Наприклад, використання вирізок із газет, журналів, текстилю чи природних матеріалів дозволяє трансформувати звичні образи у художньо насичені твори. Така трансформація сприяє не лише візуальній унікальності колажу, але й його здатності передавати складні ідеї чи емоції. Ключовим аспектом трансформації у колажуванні є створення контрасту між різними матеріалами, текстурами чи стилями.

В подальшому у сучасному світі все більший вплив на культуру та мистецтво мають цифрові технології. Поступово художники почали звертатися до комп'ютерних засобів не лише як до допоміжного інструменту, а як до повноцінного медіа для створення творчих робіт. Це привело до виникнення нового напрямку – мистецтва, створеного за допомогою цифрових технологій. Лише з початку XXI століття воно почало набувати офіційного визнання: у різних країнах стали відкриватися музеї та галереї, присвячені виключно цьому новому явищу. Лише згодом воно дістало свою назву – цифрове мистецтво [27].

Цифрове мистецтво охоплює широкий спектр технік, заснованих на використанні комп'ютера або інших електронних пристроїв. Усі дії, пов'язані зі створенням цифрового зображення, відбуваються на основі операцій, записаних у двійковому коді, що і є технічною базою цифрового процесу. Проте найважливішим критерієм у таких творах залишається саме художній задум, спосіб його втілення та емоційний ефект.

У науковій літературі визначено низку термінів, які відображають специфіку цифрового колажу. Наприклад, термін «цифровий колаж» стосується процесу створення композицій з використанням програмного забезпечення для обробки графіки, таких як Adobe Photoshop, Procreate чи GIMP. Ця техніка дозволяє швидко комбінувати векторні та растрові зображення, застосовувати багат шарову структуру, інтегрувати текстури та інші елементи. Поняття

«візуальна комунікація» в контексті колажу відображає здатність творів транслювати емоційний чи концептуальний зміст за допомогою поєднання візуальних елементів.

Мисткиня та дослідниця Н. Удріс-Бородавко стверджує, що у сучасній професійній лексиці найпоширенішою є назва «діджитал-колаж». Термін «digital» з англійської перекладається як «цифровий», що вказує на створення цього виду колажу за допомогою сучасних цифрових технологій, зокрема комп'ютерів та графічних редакторів. Оскільки графічний дизайн здебільшого реалізується цифровими засобами, така назва є цілком логічною та виправданою. Український відповідник цього терміну може звучати як «цифровий» або «електронний» колаж [22].

Підсумовуючи розгляд теоретичних основ, варто зазначити, що колаж сьогодні залишається однією з найактуальніших форм художнього висловлювання в образотворчому мистецтві. Його виразна сила ґрунтується на здатності поєднувати різні фрагменти реальності в нову художню цілісність, де ключову роль відіграють такі складові, як композиція, колорит і динаміка. Композиція визначає просторову організацію елементів, колорит задає емоційний настрій, а динаміка створює відчуття руху чи напруги всередині зображення. Колаж вільно інтегрується з іншими видами мистецтва – від театру й кіно до графічного дизайну та ілюстрації, – завдяки своїй гнучкості та здатності працювати з багатозначними образами. Таким чином, колаж не лише зберігає свою значущість у сучасному художньому процесі, але й постійно оновлюється, залишаючись дієвим інструментом візуального мислення та засобом фіксації складних емоційних і соціокультурних станів.

1.2. Становлення та розвиток техніки колажу у першій половині XX столітті

Колаж як художня техніка має тривалу історію розвитку в образотворчому мистецтві. Витоки цього методу можна простежити у багатьох культурах, де митці використовували поєднання різноманітних матеріалів задля створення

нових образів. Спочатку колаж мав переважно декоративний або прикладний характер, однак з часом він трансформувався у повноцінний виразний засіб для візуального мистецтва. Матеріальність виконання завжди залежала від доступності ресурсів, культурного контексту й технологічного розвитку – змінювались як самі носії, так і техніки поєднання елементів.

Ідея створення нової цілісності з окремих частин не є винаходом сучасності – вона формувалась поступово впродовж розвитку культури та мистецтва. Ще задовго до появи терміну «колаж» як мистецького поняття, у творчій практиці різних народів простежувалися схожі принципи компонування та комбінування елементів. Такі підходи активно використовувалися в декоративно-ужитковому мистецтві, яке супроводжувало людство впродовж століть. Наприклад, клаптикове шиття дозволяло об'єднувати шматки тканини у єдиний гармонійний малюнок, створюючи не лише практичні, а й естетично виразні речі. Складання гербаріїв перетворювалося на художню дію, де кожна рослина займала своє місце в композиції. Такі приклади демонструють, що основи колажного мислення – прагнення створити нову естетичну якість через поєднання окремих візуальних одиниць – були притаманні мистецтву ще з давніх історичних періодів [13].

Подальший розвиток техніки колажу тісно пов'язаний із появою серійного виробництва. У XIX столітті вулиці великих європейських міст прикрашали численні афіші та оголошення, які часто наклеювалися шарами, створюючи своєрідні яскраві та хаотичні композиції. Розвиток поліграфії відкрив можливість використовувати друковані тексти не лише з інформаційною, а й з декоративною метою. Такі фрагменти часто застосовувалися для оформлення «жіночих альбомів», а згодом і для створення композицій з фотокарток.

Новий етап розвитку та трансформації техніки колажу припадає на період зародження й утвердження модернізму та авангарду. У цей час колаж стає теоретично обґрунтованим і використовується для вирішення конкретних естетичних завдань у межах різних мистецьких напрямів. Його застосування

відображає новий підхід до мистецького процесу, що поєднує експериментальність із пошуком нових форм художнього вираження [11].

Питання авторства перших колажів залишається відкритим. Дослідники досі дискутують, хто саме з художників вперше застосував цей технічний прийом у живописі – Ж. Брак чи П. Пікассо. Це пов'язано з тим, що ранні твори обох митців, створені в період між 1907 і 1914 роками, здебільшого не підписані та не датовані. Проте відомо, що Ж. Брак уже в 1912 році створив роботу «Ваза з фруктами і скланка» (1912 р.) (Рис. А.1.1), яка є одним із перших прикладів колажу з використанням паперу та вугілля. У свою чергу, П. Пікассо того ж року створює «Натюрморт з плетеним стільцем» (1912 р.) (Рис. А.1.2), в якій уперше використовує друковану тканину, імітуючи плетену поверхню, що стало революційним прийомом у живописі. Обидва митці пізніше заявляли про пріоритет у застосуванні колажної техніки. Їхні експерименти стали початком нового етапу в розвитку образотворчого мистецтва, до якого згодом долучилися й інші представники кубізму, зокрема Х. Гріс та Р. Делоне [19].

Одним із художників, хто активно застосував техніку колажу, що згодом стала важливим елементом його творчості стає П. Пікассо. У рамках кубізму він використовував колаж як інструмент для дослідження нового способу організації простору та предметної реальності. П. Пікассо почав експериментувати з наклеюванням газет, шпалер, тканини, картону та інших матеріалів на свої картини, поєднуючи їх із традиційними живописними техніками. Цей підхід дозволив йому не лише ввести в картину елементи повсякденного життя, але й створити нову динаміку між реальністю та зображенням [23]. Його роботи стали важливою віхою у формуванні нового мистецького бачення, де реальність передавалася не через ілюзію простору, а через матеріальне компонування змістових фрагментів.

У пошуках нових художніх форм і засобів протесту проти суспільних катастроф початку ХХ століття, митці дедалі частіше зверталися до техніки колажу як до засобу візуального спротиву. Яскравим прикладом цього стала творчість представників групи «Дада» (1916-1923 р.р.), для яких колаж став

одним із ключових виражальних засобів. Дадаїзм виник як радикальна реакція на буржуазні цінності, культуру логіки та раціональності, які, на думку його представників, сприяли трагедії Першої світової війни. У прагненні зруйнувати сталі уявлення про мистецтво, дадаїсти створювали абсурдні, хаотичні композиції з вирізок газет, фотографій, фрагментів тексту та інших матеріалів. Саме можливість поєднання несумісного, іронічного й антиестетичного зробила колаж ідеальним інструментом для втілення ідей дадаїзму [6]. Таким чином, у мистецтві дадаїзму колаж набуває нового смислового навантаження – не лише як художній прийом, а як концептуальна платформа для вираження спротиву і переосмислення ролі мистецтва у суспільстві.

На тлі розмаїття художніх пошуків доби міжвоєнного авангарду особливе місце посідає творчість К. Швіттерса – митця, який одним із перших почав використовувати виключно техніку колажу як основний засіб вираження. У своїй мистецькій практиці він свідомо відмовився від традиційного живопису на користь поєднання фрагментів побутового середовища: клаптів паперу, автобусних квитків, етикеток, купонів, газетних вирізок. Його підхід до колажу охоплював не лише естетичний аспект, а й філософське осмислення повсякденності як матеріалу для мистецтва. Таким чином, К. Швіттерс заклав концептуальні й матеріальні основи колажу як повноцінного самодостатнього жанру, піднісши побутові об'єкти до рівня мистецьких складників.

Починаючи з 1918 року, митець активно працював із уламками повсякденності – газетними вирізками, фотографіями, клаптями тканини, деревини, металу – створюючи як площинні колажі, так і тривимірні об'єкти, які отримали назву асамбляжів. Саме він увів у художню практику поняття «мерц», яке стало узагальненням для всієї його творчої діяльності: мерц-малюнки (Merzzeichnung), мерц-картини (Merzbilder), мерц-скульптура (Merzplastik). Прикладами ранніх робіт у техніці колажу є «Merz Picture 25A, The Star Picture» (1920) та «Merzbild Rossfett» (1919) (Рис. А.1.6 – А.1.7), які демонструють поєднання фрагментів типографіки, матеріалів масової культури та побутових

предметів. Крім того, К. Швіттерс заснував «Рекламне мерц-агентство», де продовжив розширювати межі між мистецтвом і прикладною графікою.

У 1950-х роках, на тлі зростання масової культури та бурхливого розвитку рекламної індустрії, як мистецький напрям бере на себе увагу мистецький напрямок – поп-арт. Техніка колажу стала для митців цього напрямку одним із ключових інструментів, який дозволяв поєднувати фрагменти з комерційних оголошень, упаковок товарів, коміксів і фотографій, створюючи яскраві й іронічні образи споживацької епохи [8]. Р. Гамільтон у своїй роботі «Що ж робить сучасні будинки такими різними, такими привабливими?» (1956) (Рис. А.1.8.) використовує візуальну мову коміксів, збираючи фрагменти ілюстрацій у яскраві, драматизовані композиції. Таким чином, у рамках поп-арту колаж перестав бути лише формальним прийомом і набув концептуального виміру, ставши способом художнього аналізу суспільства, що дедалі більше формувалося під впливом візуальної пропаганди, реклами та масових медіа.

Отже, поп-арт став важливим етапом у розвитку техніки колажу, надавши їй нового змістового навантаження і вивівши за межі суто формального експерименту. На відміну від авангардних напрямів початку ХХ століття, де колаж використовувався для руйнування традиційного мистецького порядку, митці поп-арту застосовували його як інструмент осмислення візуального середовища сучасного світу. Колаж став способом не лише компонування зображень, а й критичного діалогу з реальністю – із засобами масової інформації, рекламою, стереотипами споживацького суспільства. У добу поп-арту техніка колажу набуває особливої актуальності як засіб концептуального мислення, зберігаючи свою пластичну гнучкість і адаптуючись до нових викликів часу. У межах історичного розвитку техніки колажу можна простежити її надзвичайну еволюцію – від простих мозаїчних принципів у декоративно-ужитковому мистецтві до складних художніх висловлювань у рамках сучасних концептуальних практик. У другій половині ХХ століття колаж став не лише способом візуального компонування, а й потужним інструментом критики, гри зі смислами й ідентичностями. В українському контексті також спостерігалися

впливи світових колажних практик: зокрема, елементи поп-арту проникали в радянську естрадну графіку, демонструючи спроби митців долати ідеологічні рамки та інтегрувати міжнародні тенденції у власну візуальну мову.

1.3. Концепції та ідеї створення сучасного цифрового колажу

У сучасну епоху цифрових технологій колаж набуває нових функцій і значення. Якщо за часів модернізму він слугував авангардним інструментом протесту та експериментів із новими формами, то в постмодернізмі його роль полягає у впорядкуванні й синтезі розрізнених інформаційних фрагментів у єдину картину. Постмодерністичний колаж веде іронічний діалог із минулим, виступаючи засобом орієнтації в перенасиченому інформаційному просторі та допомагаючи адаптуватися до сучасного візуального світу. У постмодерністській культурі колаж перестає бути лише художньою технікою, перетворюючись на загальнокультурний метод, що інтегрує окремі елементи у єдине ціле, охоплюючи як простір, так і час.

У актуальному мистецтві колаж постає як гнучкий і відкритий засіб художнього висловлювання, що дозволяє поєднувати різноманітні елементи без обов'язкової логічної послідовності. На думку мисткині О. Іващенко, мова сучасного колажу характеризується відсутністю чітко визначених смислових акцентів і головних тем, натомість – залишає глядачеві свободу самостійно визначати значущість окремих фрагментів і розставляти смислові пріоритети. Такий підхід відповідає загальним тенденціям сучасної культури, де увага зміщується від авторської концепції до досвіду сприйняття [6]. Сьогодні колаж виступає не лише як візуальна техніка, а як спосіб мислення, який відображає складність, багатошаровість і суперечливість сучасного світу. Його відкритість до інтерпретацій і здатність утримувати в собі суперечності роблять його особливо актуальним у контексті постмодерного.

Техніка колажу посідає особливе місце в сучасному образотворчому мистецтві, адже вона поєднує різноманітні матеріали та техніки, створюючи унікальні художні композиції. Як метод художнього вираження, колаж формує

новий погляд на сприйняття мистецтва, відкриваючи безліч можливостей для експериментів. Його універсальність дозволяє об'єднувати різні жанри: живопис, графіку, фотографію, текстильне мистецтво та цифрові технології.

Важливими інструментами для створення цифрового мистецтва стали онлайн-редактори, такі як Canva, Fotor і Adobe Spark. Вони відкривають можливості навіть для початківців, надаючи прості в користуванні інтерфейси, що дозволяють без особливих технічних знань створювати професійні роботи. Ці платформи пропонують різноманітні шаблони, інструменти для редагування та ефекти, що дозволяють швидко змінювати зображення, додавати текст, графічні елементи та працювати з різними форматами. Редактори надають користувачам широкий спектр можливостей для експериментів і творчості, сприяючи розвитку нового покоління цифрових митців.

Завдяки таким редакторам художники можуть без обмежень працювати в межах традиційних та нових технік, зокрема, застосовуючи методи колажу. Це особливо важливо в умовах, коли технології дозволяють створювати комбіновані образи, не маючи необхідності в фізичних матеріалах. Інструменти для цифрового колажу та їх функціональність дали змогу трансформувати класичні практики і адаптувати їх до сучасних умов, створюючи нові форми мистецтва. Це відкриває величезні перспективи для інтеграції колажу в сучасну цифрову культуру, дозволяючи художникам працювати з великими обсягами матеріалів і зберігати безліч варіантів для творчих пошуків.

Як свідчать дані дослідження А. Алтухова, цифрове мистецтво має певні особливості:

- висока швидкість створення творів та широкий вибір кольорової палітри. Завдяки цьому можливо імітувати різні техніки, такі як олія, акварель, пастель або навіть комбінувати їх, що складно реалізувати в традиційному живописі;

- здатність скасовувати виконані дії або зберігати всі етапи роботи, забезпечуючи можливість повертатися до будь-якої правки без ризику пошкодити весь твір, що значно заощаджує час;

- готовність цифрового твору до подальшого використання в цифрових форматах, тоді як роботи, створені на полотні, потребують попередньої оцифровки;

- наявність інноваційних функцій та інструментів, недоступних у традиційних техніках, таких як генерація шумів, ефекти пензлів, використання фільтрів, корекція, робота з шарами, накладання текстур із фотографій тощо [1].

Цифровий колаж в Україні розвивається завдяки поєднанню традиційних мистецьких практик із сучасними технологіями. Українські митці активно використовують цифрові інструменти для створення нових форм вираження, що відображають національну ідентичність та культурні особливості. Цей процес є результатом еволюції мистецтва в умовах технічного прогресу та глобалізації.

З розвитком технологій та появою потужних комп'ютерів мистецька техніка колажу отримала «нове дихання» у XXI столітті у формі комп'ютерного колажу, що підкреслює його унікальність і здатність до адаптації. Сьогодні цей художній прийом має власну специфіку, займаючи провідне місце у сучасному мистецькому просторі. Колаж стає невід'ємною складовою образотворчої культури, виявляючи себе як потужний інструмент переосмислення та трансформації попередніх візуальних і смислових структур. У мистецтві останніх років колаж набуває форми «вибуху», що функціонує як механізм для нової інтерпретації раніше створених значень та образів [22].

Відповідно до вище сказаного, колаж виступає не лише засобом художнього вираження, а й інструментом переосмислення минулого та формування уявлень про майбутнє. Він органічно вписується у простір, де домінують рух, динаміка та швидкість мислення, а обсяг інформації перевищує можливості її лінійного сприйняття та осмислення.

За останні десятиліття колаж набуває популярності в Україні. Вітчизняні графічні дизайнери активно використовують цей прийом у рекламних кампаніях комерційних і культурних брендів, в оформленні книг, а також у художніх проєктах. Одними з найяскравіших і затребуваних українських колажистів є брати Василь та Іван Костенки, які працюють під брендом «Braty». Їхні роботи побудовані на прийомі «оксюморон», що полягає в поєднанні непокєднуваного, зокрема, образу видатної постаті культурного минулого України та модного сучасного стилю, який символізує ХХІ століття.

Особливу увагу привертають серії плакатів «The Kievianer» та «Ukraine» (Рис. А.1.9 – А.1.12), створені художниками на тиждні української культури в Парижі навесні 2017 року. У цих роботах вони майстерно поєднують елементи сучасної та історичної архітектури, фрагменти рослинного і тваринного світу, скульптури, пейзажі та персонажів [22]. Продукція народних ремесел органічно доповнює цей багатий образний ряд, підкреслюючи багатство культурної спадщини. Використання монохромних старовинних портретних світлин предків у гармонії з сучасними зображеннями створює унікальну емоційну атмосферу, яка підсилює відчуття зв'язку між поколіннями.

Отже, ключовими концептами цифрового колажу є відкритість до інтерпретацій, багатозначність, а також критичне ставлення до візуального потоку, яким насичений інформаційний простір. Автор перестає бути лише творцем – він також куратор, який свідомо відбирає та komponує матеріали, щоб спровокувати глядача на рефлексію. Таким чином, сучасний цифровий колаж виступає не лише естетичним явищем, а й філософським жестом: він ставить під сумнів цілісність зображення, натомість пропонуючи складну і багатоголосну форму візуального мислення, здатну вловити і передати тривожну, суперечливу, але щиру правду про сучасність.

Висновки до розділу 1

У процесі дослідження теоретичних аспектів колажу було проведено аналіз джерельної бази, що розкриває сутність та еволюцію цього мистецького напрямку, а також його термінологічний апарат. Було встановлено, що колаж як художній прийом має багатовікову історію, коріння якої сягають ще античності. Поняття колажності проявлялося у різних культурних формах, зокрема у жанрі центону, техніках лоскутного шиття, інкрустації та інших формах поєднання різномірних елементів в єдине ціле.

Дослідження становлення та розвитку колажу у першій половині XX століття дало змогу виявити ключові мистецькі етапи, що визначили його трансформацію в сучасному розумінні. Згодом, у другій половині XX століття, колаж продовжив еволюціонувати, увійшовши до арсеналу поп-арту, концептуального мистецтва та постмодернізму, що розширило його виражальні можливості та закріпило роль у візуальній культурі. Перехід у XXI століття ознаменувався стрімким розвитком цифрових технологій, що сприяло появі нового різновиду колажу – цифрового, а комп'ютерні програми та графічні редактори відкрили перед митцями безпрецедентні можливості для експериментів та переосмислення традиційних технік.

Окремо варто зазначити, що цифровий колаж в Україні набув значної популярності, особливо в графічному дизайні, рекламі та сучасному мистецтві. Українські митці, такі як брати Василь та Іван Костенки (Braty), розвивають цей напрям, одночасно поєднуючи історичні архівні матеріали з сучасними зображеннями, що створює ефект взаємодії минулого і теперешнього. Це свідчить про важливість колажу не лише як мистецького прийому, а й як методу осмислення культурної спадщини та сучасної візуальної комунікації.

Таким чином, аналіз розвитку колажу від його зародження до сучасних цифрових форм дає підстави стверджувати, що цей художній метод має унікальну здатність адаптуватися до змінних умов мистецького середовища. Від традиційного колажу, що поєднував матеріальні об'єкти, до цифрового, який

використовує необмежені можливості програмного забезпечення, цей прийом залишається актуальним і затребуваним у сучасному мистецтві, дизайні та медіакультурі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЕРІЇ РОБІВ В ТЕХНІЦІ КОЛАЖУ НА ТЕМУ «ВИЯВЛЕННЯ ЕМОЦІЙ»

2.1. Задум та пошуки художньо-образного рішення кваліфікаційної роботи

У мистецькому середовищі тема емоцій як складової духовного стану людини посідає особливе місце, адже саме через почуття художник передає власне бачення світу, впливає на глядача, формуючи емоційно-чуттєве поле сприйняття. Актуальність такого підходу зумовлена постійним пошуком візуальних засобів для передачі внутрішніх станів, переживань, моментів психологічного напруження або радості. У зв'язку з цим тема «Методика виконання серії колажних композицій на виявлення емоцій» стала змістовною основою кваліфікаційної роботи, спрямованої на створення серії цифрових колажних композицій, де кожен твір розкриває окрему емоцію: страх, здивування, сум та радість.

Пошуки теми для творчої реалізації зазвичай починаються з внутрішнього запиту – бажання висловити щось значуще, що неможливо передати словами. Так, поступово, через емоційні роздуми, особисті переживання та спостереження за тим, як людина проявляє свій настрій і внутрішній стан, виник задум створити серію колажних композицій, присвячених емоціям. Усвідомлення того, що емоції не завжди мають однозначний вигляд, а часто є багатошаровими й суперечливими, підштовхнуло до вибору саме колажу як техніки, яка здатна об'єднати різні за смислом і формою елементи в цілісну образну структуру. Таким чином, народження ідеї теми стало результатом глибокого внутрішнього аналізу й водночас спробою знайти візуальний ключ до психологічного світу людини.

Ідея створення серії колажних композицій виникла в процесі глибокого осмислення психологічної природи емоцій, їхньої мінливості, взаємодії та можливості візуального вираження через художні засоби. Центальною

концепцією стало прагнення передати внутрішній стан людини за допомогою мови колажу, поєднуючи ідеї, принципи цієї техніки з конкретними інструментами візуального вираження. Основна увага була зосереджена на пошуку художніх прийомів – таких як силуетність, штрихування, ритм форм і контрастність – які могли б адекватно відображати глибину емоційного досвіду. Сутність колажування в цьому проекті – це спроба не лише зобразити емоції, а й передати їхнє переживання через композиційну структуру та стилістику, з урахуванням тематики серії, присвяченої контрастним емоційним станам.

У процесі розробки задуму велика увага приділялася пошуку джерел натхнення, що відбувався у двох напрямках – внутрішньому й зовнішньому. Внутрішній напрям включав особисті переживання, суб'єктивні рефлексії та досвід сприйняття емоцій у повсякденному житті, що стали підґрунтям для формування емоційного ядра кожної композиції. Зовнішній же напрям охоплював дослідження візуальної культури – від класичного живопису та графіки до сучасних цифрових колажів, платформ і соціальних мереж, де митці експериментують із відображенням почуттів. Важливу роль також відіграв психоемоційний колір, що став ключовим чинником у передачі настрою та посиленні візуального впливу на глядача.

Розглядаючи контекст створення серії колажних композицій композиція є ключовим художнім елементом, що забезпечує цілісність візуального висловлювання. Вона виступає не лише як організація візуальних форм у межах площини, а як засіб упорядкування емоційного змісту, що закладений у кожному творі. Композиція визначає взаємозв'язок між елементами, їхнє розташування, акценти, ритм, динаміку та рівновагу. У даній серії «Колаж емоцій» саме через композиційні рішення реалізовано задум передачі різних емоцій – від пригніченої, тривожної атмосфери до відкритої, світлої, життєрадісної. Гармонійне або навмисне напружене компонування образів, взаємодія порожнечі та заповненого простору, візуальних контрастів і симетрії – усе це сприяє втіленню психологічного змісту та глибшому розкриттю емоційного настрою кожної роботи.

Завдання кожної з представлених у серії композицій полягає не лише у відображенні певної емоції, а й у створенні простору для її осмислення глядачем через візуальну метафору. Ідея полягала в тому, щоб кожна робота виконувала роль своєрідного емоційного порталу, здатного викликати відгук, спонукати до внутрішнього діалогу та глибшого занурення в переживання, які часто залишаються непоміченими або невираженими. Через зіставлення кольору, фактури, ритму, образів і простору кожна композиція має свою особливу драматургію – внутрішню логіку розвитку емоції. Водночас ці емоційні стани, винесені на поверхню через колажування, не є буквальними чи однозначними: вони навмисно залишають місце для інтерпретацій, бо головною метою є не лише зобразити емоцію, а й активізувати особистісне сприйняття глядача, викликати співпереживання або навіть несподіване усвідомлення власного психоемоційного стану.

Як вже зазначалось вище, колір є одним із найважливіших засобів вираження емоцій у мистецтві. Його сприйняття безпосередньо пов'язане з психологічними та фізіологічними реакціями людини, що дозволяє використовувати кольорову гаму для передачі певного настрою чи внутрішнього стану. Вибір кольорів для чотирьох цифрових колажів, які відображають контрастні емоції (сум і радість, страх і здивування), ґрунтується на закономірностях психології кольору та його символічних значеннях. Відповідно до класифікації психології кольорів, запропонованої науковцем А. Петренком можна окреслити основне колористичне рішення як концептуальне підґрунтя для кожної роботи серії.

Синій колір традиційно асоціюється із сумом, меланхолією, спокоєм та навіть відчуттям відстороненості. Він здатен викликати почуття самотності, рефлексії та глибокого внутрішнього занурення. Цей колір часто використовується у мистецтві для зображення печалі або відстороненого споглядання, що робить його доречним у передачі емоції смутку.

Жовтий колір, навпаки, є кольором радості, енергії та життєвої сили. Він стимулює активність, піднімає настрій та викликає відчуття тепла й оптимізму.

Психологічно жовтий пов'язаний із сонцем і світлом, тому у багатьох культурах він символізує щастя, надію та позитивне сприйняття світу [14].

Помаранчевий колір відображає здивування, оскільки поєднує в собі активність червоного та теплоту жовтого. Це колір несподіванки, емоційного піднесення, він може асоціюватися як із приємним подивом, так і з легким хвилюванням. Його використання дозволяє передати динамічність та раптовість вражень.

Чорний колір символізує страх, невідомість та невизначеність. Це колір тіні, глибини, містики та невпевненості. Він асоціюється з почуттям тривоги, загрози чи навіть небезпеки. У мистецтві чорний часто використовується для зображення драматичних сцен, які передають жах, відчай або безвихідь.

Згідно з викладеним вище, у процесі візуального конструювання емоцій важливо звернути увагу не лише на змістовне наповнення композиції, а й на її формальні особливості. Одним із таких формальних рішень стало використання контрасту між чорно-білими фігурами та кольоровим тлом. Це не просто стилістичний прийом – він виконує смислову функцію, створюючи простір для глядацького співпереживання. Завдяки цьому тло відіграє роль емоційного середовища, в якому фігура не розчиняється, а навпаки – посилює свою присутність і значення.

Розглядаючи глибше, кожна композиція в серії має не лише емоційний підтекст, а й індивідуальну історію, яка відображається через фоновий простір. Тло тут не є випадковим або суто декоративним елементом – воно сформоване з образів, що асоціюються з конкретною емоцією. Наприклад, для страху використовуються темні, загрозливі форми та силуети, які в поєднанні з чорним кольором створюють атмосферу тривожності. Натомість у композиції радості переважають світлі жовті відтінки й образи, що асоціюються з теплом, дитинством або святом. Таке рішення дозволяє не просто передати емоцію, а створити для неї відповідне середовище, де кольоровий фон і візуальні символи підсилюють основний настрій сцени.

Задум серії колажних композицій на виявлення емоцій ґрунтується на прагненні зафіксувати та передати невловимі психологічні стани засобами візуального мистецтва. В основі лежить ідея дослідити емоції як глибинні внутрішні переживання людини, що здатні проявлятися крізь колір, форму, ритм і композиційне рішення. Кожна робота в серії розглядається як окрема емоційна мініатюра – метафоричне поле, де поєднуються індивідуальні асоціації, особисті роздуми та символи, що відображають характер конкретного почуття.

Отже, образність композицій побудована на контрастності, що допомагає не тільки окреслити межі між різними емоційними станами, але й підкреслити їхню взаємозалежність. Радість та сум, страх і здивування – ці пари не є випадковими, адже саме у співставленні емоцій виникає напруга, що зчитується глядачем на рівні візуальної психології. У цьому полягає глибинна ідея задуму: не просто зобразити емоції, а викликати їхнє відлуння у спостерігача, дати простір для особистого тлумачення. Таким чином, серія стає способом комунікації між внутрішнім світом автора і внутрішнім світом глядача – мовою образів, що не потребує слів.

2.2. Робота над створенням пошукового матеріалу

Під час створення будь-якої творчої роботи важливим етапом є пошук матеріалів та натхнення. Цей етап не обмежується лише збором фактів, але також включає глибоке дослідження теми та аналіз наявних творчих підходів. Створення пошукового матеріалу дозволяє розширити горизонти бачення, знайти нові ідеї та техніки, що допоможуть реалізувати задум. Зокрема, для колажних композицій важливо звертати увагу на різноманітні джерела: від класичних творів мистецтва до сучасних інтерпретацій на онлайн-платформах. Вивчення цих джерел дає можливість впізнати тенденції, стилі та художні прийоми, що можуть бути корисними для передачі емоційної суті через колаж.

Перш ніж з'являється візуальний образ, народжується потреба бачити, як подібні теми реалізуються іншими митцями. Онлайн-платформи, такі як

Pinterest, Behance, Instagram, стали важливим джерелом натхнення для вивчення візуальних підходів до передачі емоцій через колаж. Саме там можна було побачити широкий спектр композицій – від мінімалістичних до насичених символами, кольорами та формами – які демонстрували, як сучасні художники працюють із текстурами, поєднують фотографії з ілюстраціями та графікою.

Наступним ключовим етапом у процесі створення колажної цифрової композиції є пошук і підбір візуального матеріалу. Саме візуальні елементи – фотографії, текстури, символічні об'єкти – формують основу художнього висловлювання, задають тон, настрій та смислове наповнення. У контексті теми виявлення емоцій це завдання набуває ще більшої ваги, адже від якості підбраного зображення залежить здатність колажу викликати відповідну емоційну реакцію у глядача. Тому особливі вимоги висувалися як до змістовного, так і до технічного аспекту зображень.

Процес класифікації відібраних матеріалів для роботи над оригіналами колажних композицій розпочався з їх розподілу за емоційним навантаженням і візуальною відповідністю до теми кожної роботи. Всі матеріали були поділені на кілька категорій, таких як кольори, текстури, форми та зображення. Цей етап дозволив чітко визначити, який елемент яким чином впливає на сприйняття композиції в цілому. Для кожної емоції підбиралися відповідні образи, що найбільше відображають її суть. Такий підхід допоміг не лише систематизувати відібрані матеріали, а й чітко уявити, як кожен елемент гармонійно інтегрується у загальну композицію, посилюючи емоційний ефект.

Першочергово добір зосереджувався на пошуку зображень високої роздільної здатності, оскільки цифрова техніка роботи передбачає збільшення й трансформацію фрагментів, а також роботу з нашаруваннями, де кожна деталь має зберігати чіткість. Важливим критерієм була також передача емоцій через міміку – на зображеннях мали бути чітко зчитувані вирази обличчя, що відповідають конкретним емоційним станам (страх, здивування, сум, радість). Такий підхід забезпечує не лише естетичну привабливість, а й змістову глибину композицій. Крім того, враховувалася стилістична цілісність – зображення мали

бути узгодженими між собою за стилем, кольоровою гамою, атмосферою, а також мати нейтральне або контрольоване освітлення, що полегшує їх гармонійне вписування в загальну композиційну структуру.

На початку створення композицій одним із ключових елементом став пошук відповідних портретів персонажів, які б точно й переконливо передавали задані емоції. Оскільки емоційний компонент є основою всієї концепції роботи, надзвичайно важливо було підібрати якісні фотографії, здатні візуально відтворити стан радості, суму, страху та здивування. Портрети у композиціях виконують центральну функцію – саме через вираз обличчя глядач отримує перше враження та формує емоційне сприйняття твору. Пошук матеріалу вимагав уважності до деталей: природність міміки, виразність очей, положення голови й навіть освітлення відігравали роль у створенні правдоподібного й емоційно точного образу.

Типологія використовуваних зображень включала кілька основних категорій. Вже вище згадані портрети або фігури, які виконували роль головного образного центру, вони безпосередньо відображали емоційний стан, а також задавали настрій усій композиції. Наступна група – текстури: зображення хмар, тканин, води, трави, які створювали атмосферне тло, ритмічне й тональне наповнення. Третя категорія – символічні об'єкти: наприклад, чорні птахи як символ страху, сонячне світло як уособлення радості, геометричні форми або природні елементи, що поглиблюють асоціативне сприйняття колажу. Таке поєднання різномірних матеріалів дозволило сформувати композиції, що працюють як з наочними, так і зі змістовним наповненням.

Для пошуку необхідного візуального контенту використовувалися кілька основних інтернет-ресурсів. Основною платформою став Pinterest – зручний і візуально орієнтований інструмент, що дозволяє формувати тематичні добірки та зберігати референси у вигляді колекцій. Google Images слугував додатковим джерелом для пошуку більш специфічних або рідкісних зображень, проте цей інструмент виявився менш зручним з точки зору фільтрації матеріалів за візуальними критеріями. Також були використані інтернет-видання вузької

спеціалізації, зокрема фотоблоги, мистецькі онлайн-журнали, сайти, присвячені портретній фотографії.

Таким чином, ретельний і продуманий добір візуального матеріалу не лише сприяв якісному технічному виконанню колажів, але й забезпечив глибину їхнього емоційного та художнього змісту. Саме ця робота створила основу для подальшого компонування, трансформації та нашарування елементів у межах серії композицій, де кожна з них сприймається як самостійна художня одиниця і водночас частина цілісного авторського висловлювання.

2.3. Поетапне виконання колажних ілюстрацій засобами цифрових технологій

Процес реалізації художнього задуму у техніці цифрового колажу передбачає поетапну роботу, кожен етап якої відіграє важливу роль у досягненні цілісного художньо-образного результату. У ході створення серії колажних робіт на виявлення емоцій було дотримано послідовності дій, що дозволила поступово перейти від загальної ідеї до конкретних візуальних рішень.

Аналізуючи сучасні тенденції інтеграції цифрових технологій у творчий процес, для створення серії колажних тематичних робіт було обрано саме цей формат, що дозволив ефективно працювати з образами, структурами та колористикою. Основним інструментом стала програма Procreate, яка завдяки своєму широкому функціоналу і зручному інтерфейсу ідеально підходить для створення колажів у планшетному середовищі.

Водночас з програмним забезпеченням, цифрові інструменти також відкривають широкі можливості редагування та трансформації образів: зображення можна деформувати, комбінувати, адаптувати під певні кольорові схеми чи стилістичні рішення. Завдяки цьому процес творення стає більш гнучким, що особливо важливо при роботі з аплікаціями. Це відкриває простір для глибших художніх пошуків і експериментів. Крім того, цифрова техніка знімає часові та матеріальні обмеження: художник не залежить від наявності

фізичних матеріалів, а всі зміни відбуваються оперативно, що сприяє спонтанності й вільному вираженню внутрішнього стану.

Щоб розпочати роботу над серією цифрових колажів, необхідно було закласти ґрунтовну основу – саме це визначило перший етап, що передбачав пошук візуального матеріалу та референсів. На цьому етапі здійснювався ретельний добір зображень, які б відповідали запланованим емоціям: страху, здивуванню, радості та смутку (Рис. Б.2.1).

Наступним етапом стали первинні ескізи, що були виконані в цифровому форматі за допомогою графічного редактора. Ескізи слугували основою для подальших пошуків образного рішення: у них визначалися головні сюжетні центри, співвідношення фігури й простору, пробувалися варіанти форм, що відповідали б емоційному навантаженню кожної роботи (Рис. Б.2.2). Ці начерки дозволили краще окреслити межі майбутніх колажів.

Один із важливих аспектів у процесі створення серії колажів полягав у детальній експлікації робіт. Після того, як кожен окремий колаж був на конкретній стадії виконання, виникла необхідність об'єднати їх в єдину серію для досягнення гармонійного цілісного вигляду. Це дозволило більш чітко побачити, як кожен елемент взаємодіє з іншими та чи відповідають роботи загальній ідеї.

Під час створення кожного колажу була застосована метод паралельної роботи з метою забезпечення гармонії та узгодженості всіх елементів серії. Важливість цього підходу полягала в тому, що кожна емоція, яку потрібно було передати, мала бути гармонійно інтегрована з іншими, одночасно зберігаючи свою унікальність (Рис. Б.2.3). Працюючи над усіма чотирма колажами паралельно, вдавалося підтримувати композиційну ідею, спостерігаючи за тим, як зміни в одному колажі впливають на загальну серію. Це дозволило краще відчувати взаємозв'язок між емоціями, створюючи безперервний процес розвитку та адаптації образів. Такий підхід сприяв збереженню єдності теми та дозволяв коригувати й удосконалювати кожну роботу з урахуванням загального контексту серії.

Поступовий розвиток серії потребував не лише опрацювання кожної композиції окремо, а й глибокого розуміння їхньої взаємодії в межах єдиного задуму. Тому наступним важливим кроком стало узгодження всіх робіт між собою як складників цілісної художньої серії. У процесі аналізу увага зосереджувалася на виявленні наскрізних образів, ритмічних повторів, колористичних перегуків і загального стилістичного рішення (Рис. Б.2.4). Завдяки цьому вдалося досягти композиційної гармонії, яка об'єднує окремі ілюстрації в єдиний візуальний наратив.

У подальшому процесі опрацювання художнього задуму особливе значення надавалося вибору головних персонажів, що мали передати визначену емоцію в кожній із композицій. Підбір фігур здійснювався з урахуванням виразності силуету, міміки та пози, що дозволяли глядачеві інтуїтивно зчитувати психологічний стан образу. Під час роботи над розміщенням персонажів у просторі аркуша було прийнято рішення про створення спільної динаміки – фігури чергувалися за висотою розташування: у першій композиції персонаж розміщений вище середини, у другій – нижче, третя знову повторює верхнє розташування, а четверта – нижнє. Така побудова створює візуальний ритм, що нагадує хвилю або зигзаг, підсилюючи динаміку всієї серії. Додатковим засобом емоційного акцентування стало кольорове розмежування: фігури залишалися у чорно-білій гамі, тоді як навколишній фон виконувався кольоровим. Це рішення підкреслює психологічну глибину образу та створює контраст між внутрішнім станом і зовнішнім середовищем (Рис.Б.2.5 – Б.2.7).

Після формування напрацювань візуального матеріалу розпочався етап компонування. Саме тут відбувалося накладання, вирізання й трансформація всіх елементів у цілісну композицію. Важливо було досягти злагодженого ритму, визначити домінанти, уникнути випадковості у співвідношенні фігуративних та абстрактних компонентів. Композиція будувалась з урахуванням психологічного ефекту сприйняття – колір, масштаб, перспектива, повторювані форми працювали на розкриття певної емоції в кожному окремому колажі.

Завершальним етапом роботи над кожною композицією стало уточнення композиційної ієрархії та розстановка візуальних пріоритетів. На цьому етапі важливо було чітко визначити роль головного та другорядного плану – так, щоб основний персонаж незмінно залишався центром глядацької уваги, а фонові елементи підтримували загальну атмосферу, не перевантажуючи простір. Значну увагу приділено кольоровим і тоновим акцентам: через насиченість, світлотіньові контрасти й кольорову температуру окремі деталі композиції отримували виразнішу інтонацію. Завдяки роботі над деталями – дрібними візуальними елементами, текстурами, контурними співвідношеннями – кожен колаж набував завершеності, а серія загалом – чіткої візуальної мови, здатної передати емоційний підтекст з максимальною точністю (Рис. Б.2.8).

У процесі поетапного виконання колажних композицій засобами цифрових технологій було визначено важливість комплексного підходу до створення кожної композиції – від ідеї до остаточного художнього результату. Кожен етап мав свою логіку та функцію: добір референсів, класифікація матеріалів, композиційна побудова, опрацювання фігур і фону, експлікація та уточнення візуальних акцентів. Особливу увагу зосереджено на узгодженості всіх робіт між собою в межах серії, що дозволило досягти стилістичної єдності при збереженні емоційної індивідуальності кожного колажу. Таким чином, саме поетапність стала основою цілеспрямованої творчої методики, що поєднує технологічну точність із глибоким емоційним змістом.

Висновки до розділу 2

У межах дослідження було обрано тему, що торкається глибинної сфери емоційного переживання. Цей задум виник як відповідь на внутрішній запит передати складні психоемоційні стани через художні образи, використовуючи для цього колаж як техніку, що дозволяє поєднувати суперечливі візуальні елементи в єдине смислове ціле.

Робота спиралась на ретельний аналіз як власного емоційного досвіду, так і візуальної культури загалом, що включала приклади класичного та сучасного мистецтва, особливо цифрового. Важливу роль у побудові кожної композиції відігравали композиційні рішення та художні прийоми – ритм, контраст, силуетність, використання простору та кольору, які формували внутрішню логіку розвитку емоційного настрою. Кольорове вирішення серії ґрунтувалося на психології кольору: синій символізував сум, жовтий – радість, помаранчевий – здивування, а чорний – страх.

Поступове занурення в пошук візуального контенту переросло у цілеспрямований добір зображень відповідно до емоційного навантаження кожної майбутньої композиції. Особлива увага приділялася якості й змістовності: висока роздільна здатність, природна міміка, виразність погляду, нейтральне освітлення та стилістична узгодженість між елементами – усе це формувало основу емоційно переконливого візуального висловлювання.

Створення серії цифрових колажів вимагало чіткого дотримання послідовності, де кожен етап виконував конкретну функцію й наближав до завершеного художнього образу.

Завершальний етап серії «Колажі емоцій» полягає в компоновці єдиного художнього ряду і уточненні візуальних центрів композиції. Уважний аналіз серії дозволив виявити ритмічні перегукування, стилістичну послідовність і наскрізні образи, які об'єднують колажі в цілісний задум. Значна увага була приділена деталям – тональним акцентам, текстурам, просторовим рішенням – що посилювало виразність кожної роботи й закріпило їх у єдиному образному просторі.

ВИСНОВКИ

У сучасному мистецтві відбувається активне переосмислення візуальних мов і пошук нових форм художнього вираження. Колаж – одна з таких форм, що дозволяє поєднувати фрагменти реальності в нову, образно насичену структуру, особливо коли йдеться про цифрову обробку зображень. Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає в необхідності осмислення методики створення серії колажних композицій, здатних передати емоційний стан глядача, і водночас – у переосмисленні класичних засобів художнього образотворення в цифровому середовищі.

У процесі аналізу термінологічного й методологічного апарату теми дослідження були уточнені ключові поняття, зокрема: колаж, цифровий колаж, композиція, колорит, емоційний вплив, цифрове мистецтво, а також встановлені підходи до аналізу емоцій у візуальному мистецтві. Це дозволило закласти теоретичну основу дослідження й чітко сформулювати цілі практичної частини.

Розглянуто історичні етапи розвитку техніки колажу в першій половині XX століття – зокрема, в контексті авангардистських пошуків у європейському мистецтві. Було простежено, як техніка колажу набула нових функцій – від формального експерименту до способу концептуального вираження думки. Особлива увага приділялась творчості Г. Арпа, Ж. Брака, Е. Воргола, Р. Гамільтона, Р. Ліхтенштейна, П. Пікассо, та К. Швіттерса, що заклали основи візуального мислення колажу.

У теоретичному та практичному аспектах роботи проведено аналіз сучасних цифрових інструментів, які були задіяні під час створення серії колажних композицій. Зокрема, це Procreate – програма, що забезпечила гнучкість редагування зображення, багатошаровість, точне керування кольором та текстурою. Опрацювання цифрових інструментів дозволило вийти на якісно новий рівень художньої виразності.

Ідейна концепція творчої частини дослідження базувалася на виявленні емоцій через візуальну мову цифрового колажу. Кожна з чотирьох робіт серії

присвячена контрастним емоційним станам – суму, радості, страху й здивуванню, що були виражені через символічні образи, колір, ритм, просторові співвідношення та асоціативні елементи. Обрані кольори – синій, жовтий, чорний і помаранчевий – відіграли важливу роль у передачі внутрішнього переживання.

Практична частина кваліфікаційної роботи полягала у створенні серії цифрових колажів, кожен з яких відображає певний емоційний стан. Робота велась поетапно: від створення ескізів та підбору візуального матеріалу до реалізації композиційного задуму та цифрової обробки. Всі чотири композиції є цілісною серією, в якій простежується як художня єдність, так і контрастність за емоційною тональністю.

Таким чином, усі поставлені дослідницькі завдання було послідовно реалізовано. Теоретичний аналіз, ідейне обґрунтування та практична реалізація дозволили комплексно розкрити тему дослідження. Створена серія цифрових колажів підтвердила можливість візуального вираження емоцій за допомогою сучасних художніх засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алтухова А. В, Червяк Т. М. Цифровий живопис як інноваційна технологія у мистецькій освіті. *Мистецька освіта у міждисциплінарному вимірі* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. (м. Харків, 13-14 черв. 2023 р.). Харків, 2023. С. 51–57.
2. Бердинський С. Колаж в дизайні. Інструмент чи форма професійного мислення? *Науковий фаховий журнал Art and Design*, 2024. № 3. С. 164-177.
3. Гудак В. А. Основи композиції – провідна ланка навчально-методичного процесу підготовки митця. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. Харків, 2010. № 3. С. 44-52.
4. Жиров В. Асамбляж як художня техніка в сучасному мистецтві. *Assemblage as Art Technique in Contemporary Art*. Київ : Арт-простір, 2018. №3. С. 73-75.
5. Зайцева В. І. Практика композиції навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 116 с.
6. Іващенко О. В. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань з навчальної дисципліни «колаж». Харків : ХДАДМ, 2022. 61 с.
7. Історія мистецтв : конспект лекцій / укладач Л. В. Теліженко. Суми : Сумський державний університет, 2019. 194 с.
8. Історія мистецтва : конспект лекцій / укладач С. І. Побожій. Суми : Сумський державний університет, 2021. 70 с.
9. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посіб. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
10. Калька Н., Ковальчук З., Одинцова Г. Практикум з арт-терапії : навчально-методичний посібник. Ч. 2. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 148 с.
11. Колісниченко В. Від «papier colle» до синтетичної скульптури: еволюція художніх експериментів (на прикладі творчості п. Пікассо 1910–1915

років. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. № 3. С. 216-222.

12. Мікеладзе Н. Г. Застосування принципів колажу в станковій картині. *Вісник Закарпатської академії мистецтв*. Ужгород, 2019. № 12. С. 196-200.

13. Педан І. В. Колаж в арт-дизайні: становлення та художні особливості. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. Харків, 2015. № 2. С. 44-49.

14. Петренко А. І., Челомбітько В. Ф. вплив кольору на емоційний стан людини. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології* : матеріали молодіжної школи-семінару IV Міжнародної науково-технічної конференції (м. Харків 18-22 трав. 2021 р.). Харків : ТОВ «Друкарня Мадрид», 2021. С. 50-51.

15. Половна-Васильєва О. А. Основи формальної композиції: для студентів напрямку 6.020205 «Образотворче мистецтво». Дніпро : Роял-Принт, 2015. 34 с.

16. Пономаренко М. В. Колаж як метод створення композицій різного жанру: методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Практикум створення колажу» для самостійної роботи здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво). Одеса : Університет Ушинського, 2023. 32 с.

17. Потрашкова Л. В. Основи композиції та дизайну. Навчальний посібник. Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. 150 с

18. Рубель І. С. Візуальне мислення як складова візуальної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. Бердянськ : БДПУ, 2018. Вип. 1. С. 196-202.

19. Сапко М. О. Колаж в образотворчому мистецтві ХХ століття. *Магістеріум. Культурологія*. Київ, 2007. Вип 26. С. 57-61.

20. Сичікова Я. Колаж як метод розвитку творчих здібностей майбутніх учителів технології. *Освіта. Інноватика. Практика*. Суми, 2017. Вип. 1. С. 69-72.
21. Скар О. М., Реброва К. В. Діагностичні можливості арт-техніки «колаж». *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ : Міленіум, 2008. Вип. 20 (23). С.69-77.
22. Удріс-Бородавко Н. С. Колаж у формуванні національної моделі графічного дизайну України ХХІ століття. *Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство*. Київ, 2018. Вип. 38. С. 268-280.
23. Хренова В., Тарасюк Д. Колажування як один із засобів формування загальнокультурної грамотності та розвитку здобувачів освіти. *Педагогічний вісник Поділля, Хмельницький*, 2022. №3. С. 26-28.
24. Цимбала О. Застосування арт-терапевтичних технік в сучасних умовах навчального процесу у вищому навчальному закладі. *Простір арт-терапії. Збірник наукових праць*. Київ, 2016. Вип. 2 (20). С. 98-105.
25. Чікарькова М., Борук В. Цифрове мистецтво: навчальний посібник. Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2023. 176 с.
26. Шевнюк О. Л. Історія мистецтв: навч. посіб. Київ : Освіта України, 2015. 451 с.
27. Шерстюк А. А. Що таке цифрове мистецтво? *Сталий розвиток міст* : матеріали XIV Всеукраїнська студентська науково-технічна конференція (м. Харків, 30 квіт. 2021 р.) Харків, 2021. С. 264-265.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до розділу 1

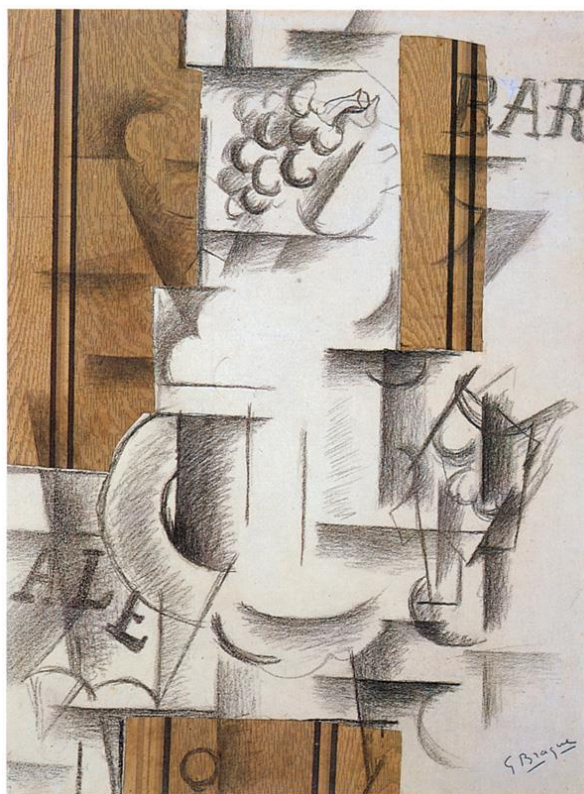

Рис. 1.1. Ж. Брак. Ваза з фруктами і склянка, 1912 р.

Рис. 1.2. П. Пікассо. Натюрморт з плетеним стільцем, 1912 р.

Рис. 1.3. П. Пікассо. Склянка і пляшка Суз, 1912 р.

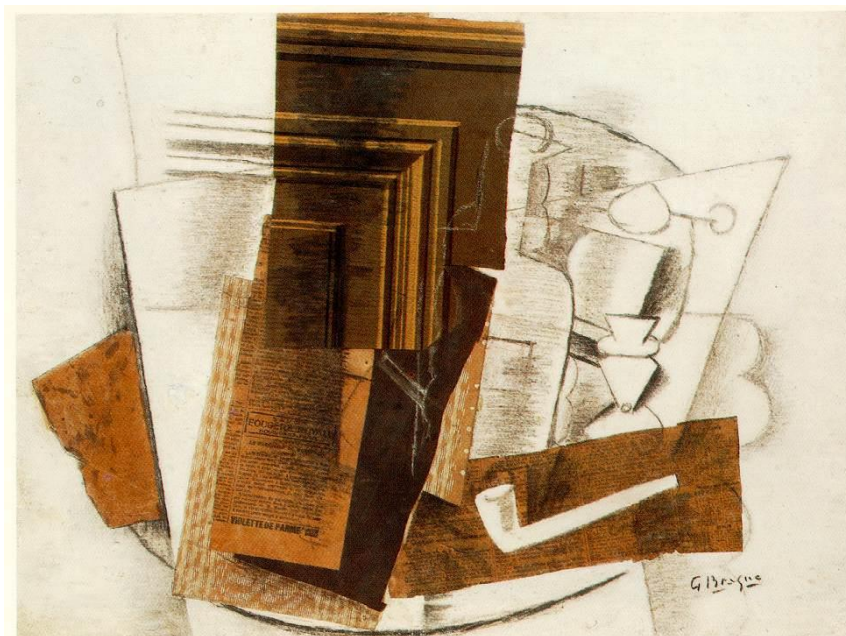

Рис. 1.4. Ж. Брак. Пляшка 1914 р.

Рис. 1.5. Г. Арп. Квадрати або прямокутники, розташовані відповідно до законів випадковості, 1916-1917 рр.

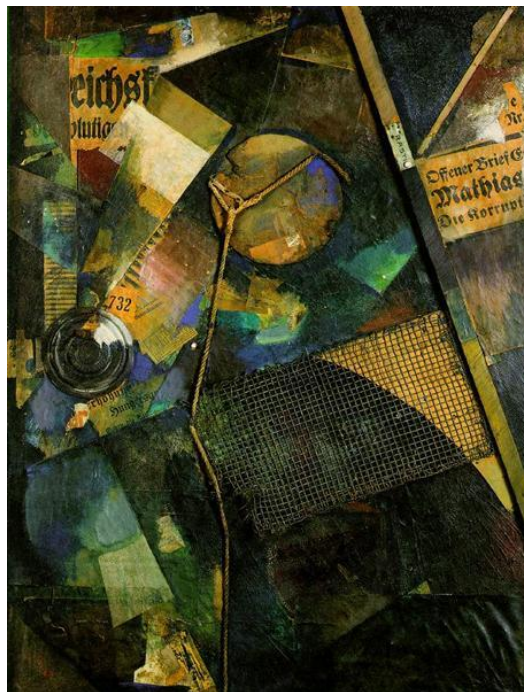

Рис. 1.6. К. Швігтерс. Merz Picture 25A: The Star Picture, 1920 р.

Рис. 1.7. К. Швіттерс. Merzbild Rossfett, 1919 р.

Рис. 1.8. Р. Гамільтон. Що ж робить сучасні будинки такими різними, такими привабливими? 1956 р.

Рис. 1.9. Braty. THE KIEVIANER, 2012 р.

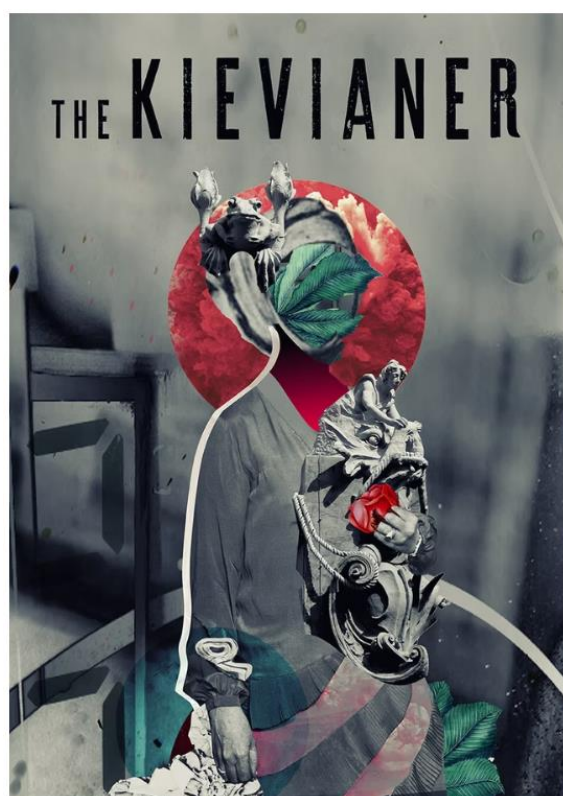

Рис. 1.10. Braty. THE KIEVIANER, 2012 р.

Рис. 1.11. Braty. UKRAINE, 2014 р.

Рис. 1.12. Braty. UKRAINE, 2014 р.

Рис. 1.13. Braty. UKRAINE, 2014 р.

Ілюстрації до розділу 2

Рис. 2.1. Вибір головних образів

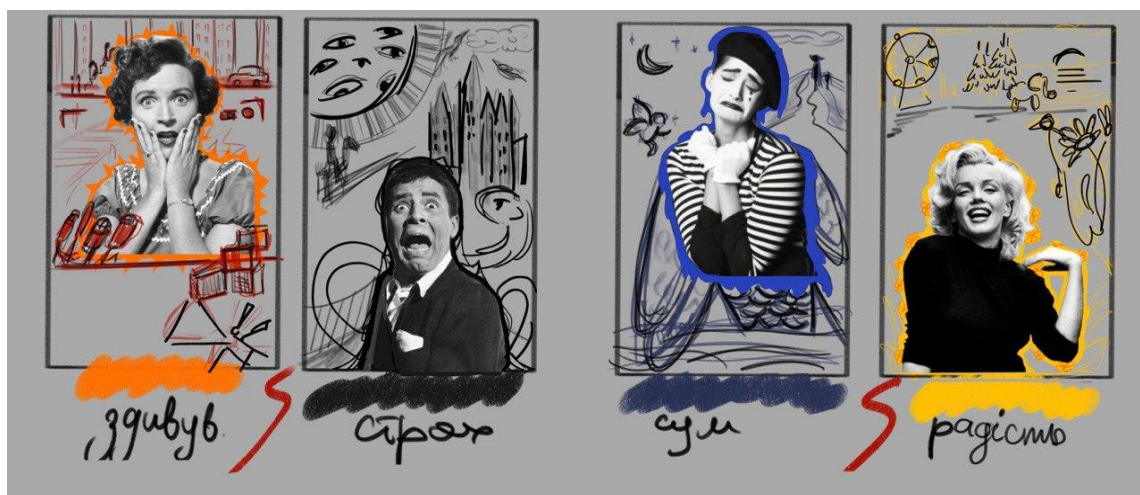

Рис. 2.2. Пошуки серії композиції

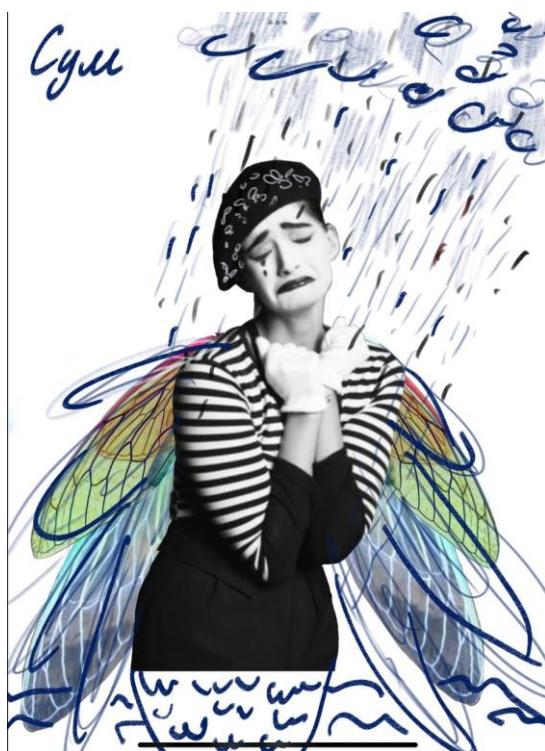
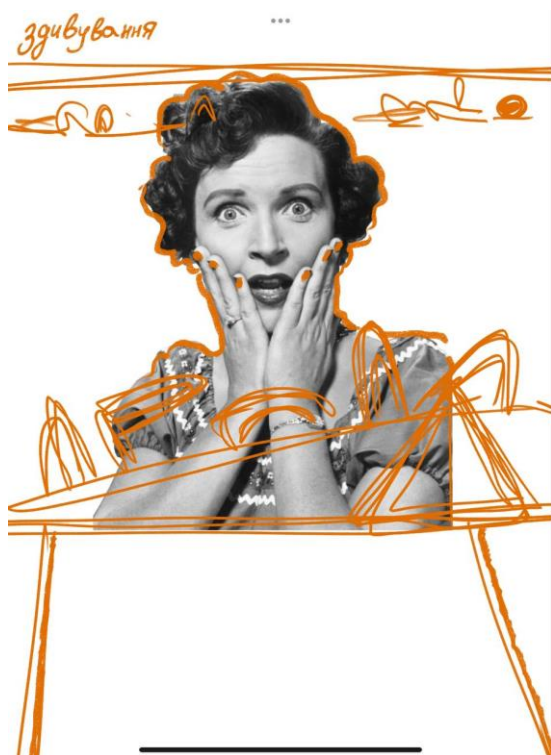

Рис. 2.3. Лінійні начерки серії композиції

Рис. 2.4. Композиційні ескізи серії колажей

Рис. 2.5. Кольорова експлікація (варіант 1)

Рис. 2.6. Кольорова експлікація (варіант 2)

Рис. 2.7. Кольорова експлікація (варіант 3)

Рис. 2.8. Оригінал серії колажів «Колаж емоцій»